HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואי בעית אימא אי סבירא לן. דהקפה במזבח הפנימי ברגל היא כהקפה דמיון דכולי עלמא יליפינן פנים מחוץ לענין ימין אלא סבירא להו להני תנאי דהקפה ביד ובמקומו עומד ומחטא לכל הקרבנות לפי שאינו צריך להקיף ברגל שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה: **מכלל דס"ק.** לא שני ליה בין הקפת פנימי לחיצון אלא שניהן ברגל ותנא קמא דמתני' רבי יוסי הגלילי היא דהא כוותיה קאמר בברייתא: **סביב דמזבח הפנימי.** דכתיב ביה על קרנות המזבח סביב (ויקרא טז): **לסביב דמזבח החיצון.** מה זה ברגל אף זה ברגל: **במקום חדא קרן.** שהקרן של חיצון אמה על אמה: **מתניתין רבי יהודה היא.** דשמעינן ליה דאמר משום רבי אליעזר הכי: **ועל כולן הוא נותן מלמעלה למטה.** דזו שלפניו על כולן הוא יוצא הדם לתוך בית ידו דהואיל וגבוה היא יותר מידו צריך להיות רחוק מאצבעותיו למעלה ואם מוסך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית ידו ובאותן של גדלין נותן כדרך שהתחיל בזו חוץ מאותה שבאלכסון שהיא רחוקה ואם בא למשוך מלמעלה למטה טורח הוא לו להיות כפוף ופושט זרועו עד כלות המתנה אלא משכופף גופו ופושט זרועו מתחיל למטה ומקף והולך למעלה: **ועל כולן נותן מלמטה למעלה.** שכך נוח לו לכל הרחוקות: **דלא ניחווסי מאניה.** כדפרישית: **אפלגיה דמזבח.** באמצע גובה כתלו: **עהר טיהרא.** תרגום של להריס (בראשית מג) שהוא בחצי היום: **תנניה אומר בצד לפני היה נותן.** כל שבע הזאות. תנייה סבר פתח דפרוכת בדרום וכי נפיק במערבית דרומית פגע והתם לא יהיב בראשא חיטוי דקרנות כדאמרן עד דנפיק למזרחית דרומית ויהיב והדר למערבית דרומית לשמאל משום דבהא איחייב בראשא כדאמרן לעיל ומשם למערבית לפונית לפונית מזרחית והתם לגמריה לחיטוי יהיב שבע הזאות: **ורבי יוסי סבר פתח בצפון.** כדקאמר במתני' הלכך במזרחית לפונית מתחיל ובדרומית מזרחית מסיים והתם יהיב להזאות: **במקום שקידשו.** בקרנותיו שם טהרו בהזאות: **דאמר קרא.** גבי פר כהן משיח ואת כל דם הפר וגו' (ויקרא ד) ותניא בתורת כהנים [1] הפר לרבות פר יום הכפורים שיהו שניהן נשפכין ליסוד אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי: **יסוד המזבח.** האמורה בחטאת החילונה: ה"ג **אמרם ילמד ירידתו מן הכבש וכו'.** ירידתו מן הכבש בחילונות ליציאתו מן ההיכל ושניהם הפנימיים בידו: **זה וזה.** חילונות ופנימיות: **ילמד סתום.** חילונות שלא פורש בהן לאיזה יסוד: **מן המפורש.** מן הפנימיות שכתוב בהן אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד (שם) והוא יסוד מערבי: **קסבר פיפחא.** דהיכל בדרומו של מזבח קאי הלכך יסוד אשר פתח אהל מועד היינו דרומי: **דרומי.** בצית מדרשו של ר"ש בן יוחי היו שונין משנת רבי ישמעאל וגורסין בה זה וזה יסוד דרומי לומר חזר בו רבי ישמעאל: **וסימן.** שלא תטעה לומר זה וזה יסוד מערבי היו שונין: **משכוה גברי לגברא.** תלמידי ר' שמעון משכו את ר' ישמעאל לומר כדבריהן: אלא

דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. ולא גרסינן בההוא פגע ביה בראשא ולעיל בפרק אמר להם הממונה (דף נג.) פי' אין מעבירין על המצות גרסינן: **משכוה** גברי לגברא. בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נג.) איתא ואי בעית אימא אי סבירא לן הקפה ברגל דכולי עלמא לא פליגי דילפינן פנים מחוץ והכא בהא קא מיפלגי מר סבר הקפה ביד ומר סבר [א]הקפה ברגל ואי בעית אימא דב"ע הקפה ביד והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן יד מרגל ומר סבר לא ילפינן וסבר ר' יוסי הגלילי הקפה ביד והא מדקתני סיפא ר' אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא מכלל דתנא קמא לא סבירא ליה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא מר סבר הקפה ביד ומר סבר הקפה ברגל [א] ואי בעית אימא [ב] בהא קא מיפלגי מר סבר סביב דמזבח פנימי כסביב דמזבח החיצון ומר סבר כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דמזבח חיצון קאי תניא אמר ר' ישמעאל שני כהנים גדולים נשתיירו במקדש [ג] ראשון זה אומר בידי הקפתי וזה אומר ברגלי הקפתי זה נותן טעם לדבריו וזה נותן טעם לדבריו זה נותן טעם לדבריו סביב דמזבח פנימי כסביב דמזבח החיצון וזה נותן טעם לדבריו כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דחיצון קאי: רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא: מתניתין מני ר' יהודה היא דתניא ר' מאיר אומר רבי אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן היה נותן ממעלה למטה חוץ מאותה שבאלכסון שנותן ממטה למעלה רבי יהודה אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו ממש שנותן ממעלה למטה כי היכי דלא ניתווסן מאניה: הזה ממנו על טהרו של מזבח: מאי [ו]טהרו אמר רבה בר רב שילא פלגיה דמזבח כדאמרי אינשי טהר טיהרא והוי פלגיה דיומא מיתיבי [ז]כשהוא מזה אינו מזה לא ע"ג האפר ולא ע"ג הגחלים [ח]אלא חותה גחלים אילך ואילך ומזה אלא אמר רבה בר רב שילא על גליה דמזבח כדכתיב [1]וכעצם השמים לטוהר תניא חנניא אומר בצד צפוני הוא נותן רבי יוסי אומר [2]בצד דרומי הוא נותן במאי קמיפלגי מר סבר [3]פיתחא בדרום קאי ומר סבר [4]פיתחא בצפון קאי דכ"ע מיהא היכא דגמרן מתנות דקרנות התם יהיב על גגו מאי טעמא אמר קרא [2]וטהרו וקדשו מקום שקדשו שם טיהרו: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: דאמר קרא [3]ואת כל דם הפר ישפוך וכי נפיק בההוא פגע ברישא: ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומית: [ט]ת"ר [4]יסוד המזבח זה יסוד דרומית אתה אומר יסוד דרומית או אינו אלא יסוד מערבית אמרת ילמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו ואי זה זה יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו ואי זה זה יסוד דרומי תניא ר' ישמעאל אומר זה וזה יסוד מערבי ר' שמעון בן יוחאי אומר זה וזה יסוד דרומי בשלמא ר' ישמעאל קסבר ילמד סתום ממפורש אלא ר' שמעון בן יוחאי מאי טעמא אמר רב אשי קסבר פתחא בדרום קאי תנא דבי רבי ישמעאל בדבי רבי שמעון בן יוחאי זה וזה יסוד דרומית וסימניך משכוה גברי לגברא: אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין וכו': תנו רבנן [ט]מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור' שמעון וחכ"א [י]אין מועלין בהן

עד

מערבי וסימן משכוה גברי לגברא ומפרש רש"י וזה לשונו תלמידי רבי ישמעאל שהן רבים משכו את ר"ש בן יוחי לומר כדבריהם ולא נהירא לר"י דבפרק בתרא דזבחים (דף קיט:) פליגי נמי רבי ישמעאל ור"ש בקרא דאל המנוחה ואל הנסלה דר' ישמעאל אומר דזו וזו שילה ור' שמעון אומר זו וזו ירושלים תנא דבי ר' ישמעאל בדבי רבי שמעון זו וזו ירושלים וסימן משכוהו גברא לגברי ומפרש רש"י ר' שמעון בן יוחי שהוא יחידי משך את תלמידי ר' ישמעאל להניח דברי רבם והשתא קשה מדא אין זה סימן דאדרבה דרך הוא שרבים מתגברין ומושכין את היחיד וא"כ אתי למיטעי ולומר איפכא גברי לגברא א"כ מה סימן הוא ועוד דהא בחיזהו מקומן הוי איפכא גברי לגברא א"כ אתי למיטעי ע"כ נראה כמו שפרש"י כאן זה וזה יסוד דרומית מיהו ה"ג מושכו גברי לגברא פירוש ר"ש בן יוחי שהוזכר שמו ושם אביו משך תלמידי רבי ישמעאל שהוזכר שמו ולא שם אביו לומר כדבריו וה"ג נמי בפרק בתרא דזבחים (ג"ז שם) וכן פי' בערוך בערך משך ואפילו אי גרסינן בתרוייהו גברא לגברי כגירסת רש"י דהתם נראה דלא קשה מה שהקשיתי הא אתי למיטעי ולהפך הסי' ולומר גברי לגברא די"ל דזה היה ידוע שרבי שמעון האריך ימים אחר רבי ישמעאל ותלמידי רבי ישמעאל נמשכו ללמוד לפניו אחר פטירת רבם ואורחא דמילתא הוא כל הנמשך אחר חבירו לביתו בין שהם רבים בין שהוא יחיד יש לו לומר כדברי מי שהוא נמשך אצלו:

---

[1] זבחים לח: לעיל טו., [2] [תוספ' פ"ג ה"ב], [3] [לעיל נא:], [4] [שם], [5] זבחים נג., [6] זבחים מו. מעילה יא., [7] [ויקרא דזוטא דמונא פרשה ג],

תורה אור השלם

1. וַיַּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר: שמות כד י
2. וְהִזָּה עָלָיו מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא טז יט
3. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַّמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד ז
4. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ד ל

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ואי בעית אימא) תא"מ: [ב] שם בהא ל"ל וכהא: [ג] שם (רלשון) תו"מ (וע' מ"י):

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

מר סבר ילפינן יד מרגל. הקשה ה"ר יוסף מגא לן דילפינן יד מרגל דילמא לעולם לא ילף וטעמא משום דלא לגמרי ליה לרבי יוסי הגלילי כר' יוסי דאמר פתחא בצפון קאי כדפי' רש"י לעיל, וא"כ על כרחיך מקף דרך ימין דמן דיגא בההוא קרן פגע בראשא, ועוד הקשה דמתני' סברא לעיל החיצונה פרופה מן הדרום, וא"כ איך טיל לומר טעם משנתינו דסבר' כר' יוסי הגלילי כיון שנפרש טעמו דפתחא בצפון קאי, וכי נצטרך לומר דפתחא הך משנה הכא כר' יוסי (הגלילי) [דלא כמתני'] דלעיל, ועוד קשה לרבינו מאיר מאי שנא דגבי תנניא ור' יוסי מפרש לקמן בשמעתא דפליגי בהך אי פתחא בדרום קאי אי בצפון ונבי ר' עקיבא ור' יוסי הגלילי דפליגי נמי בהכי לא מפרש ליה. על כן נראה לרבינו שאפילו לר' יוסי הגלילי פתחא בדרום קאי ומשמע ליה דיגא אל המזבח עד שיגא ויעמוד במזרחו אל מזבח דאז נפק לגמרי מכולו מזבח ומשום דדרך ימין צריך להקיף מתחיל בקרן בצפון שבכיגא כל גופו חוץ למזבח ושומר במזרח ופניו למערב אם יזיעו ימינו לקרן בצפון הוה ליה דרך ימין, אבל אם יזיעו ידו ימינית לקרן דרומית זהו דרך שמאל, והא דקאמר לקמן טעמא דר' יוסי משום דפתחא בצפון קאי הייינו משום דשמעיה בשמתי' דאמר בהדיא הכי, אבל אי לאו דשמעיה במשנה דאמר הכי הייינו תולין טעמו אלא כמו שפירשתי לר' יוסי הגלילי, אבל השתא דשמעיה בהדיא ניחא ליה לפרושי דלא פליג ר' יוסי אדר' עקיבא דגיה במילף פנים מחוץ ומילף יד מרגל. מ"ר. שני כהנים גדולים שנשתיירו כו'. קשיא לי דהא בפ"ק דמנחות [טו, ב] דאמרינן כי מימות משה ועד שמת יוסף בן יועזר לא היתה מחלוקת בישראל, והא דאיפליגו בסמיכה בסוף שניה (דאיכא לד) [דאיכא] לבא והאילו הכא משמע דאיפליגו בה ממקדש דאשון אי מקפה ביד או בגרגל, והייינו נמי (לא) פליגתא דר' עקיבא ור' יוסי הגלילי, ושמא שם היו בתין לגמרין (אין) [היו] יכולין לסמכים על אחמת. אי נמי אי עבד הכי עבד אי עבד [הכי] עבד לר' ישמעאל. וכן מצאתי בירושלמי [פ"ה ה"ו] דלר' ישמעאל לא פליגי. **אינו מזה על האפר.** בירושלמי [שם] מפיק ליה מן הזה עליו ולא על אפרו. וכי **נפיק בההוא פגע בראשא.** תימה אמאי צריך הא טעמא דבקרא כתיב בהאיא אל אהל מועד והייינו כלפי מערב בפתח היהיכל, ועוד אמאי דקאמר לקמן אף ירידתו מן הכבש בראשא ומה לי למילף מילאתו מן ההיכל. **אלו ואלו מתערבין באמה כו'.** כדמפרש במסכת מידות [פ"ג מ"ח] דקתני התם ויסוד היה מהלך על פני כל הלפון כו'.

עין משפט נר מצוה

פה א ב ג מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הל' ב:
פו ד מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יא:

רבינו חננאל

איבעית אימא אי סבירא לן דהקפה במזבח הפנימי ברגל הוא ילפינן פנים מחוץ, והכא בהא פליגי, ר' יוסי הגלילי סבר הקפה ביד. **ואיבעית אימא** כולי עלמא הקפה ביד, ונדחה, דליכא למימר דר' יוסי הגלילי סבר הקפה ביד, דהא מתניתין לר' יוסי הגלילי היא. וקתני סיפא ר' אלעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא. כלומר, בידו היה מקיף ולא ברגל, מכלל דתנא קמא דהוא ר' יוסי הגלילי סבר הקפה ברגל, דאם כן הוה ליה למימר ר' אלעזר מאי אתא לאשמועינן היינו תנא [קמא] אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא, והוא [ד]ריה"ג סובר הקפה ברגל ור' עקיבא סבר הקפה ביד. **איבעית אימא** אי סבירא לן הקפה ברגל כולי עלמא ילפינן פנים מחוץ, והכא בהא פליגי ר' יוסי סבר סביב דמזבח הפנימי בעינן דרך ימין כסביב דמזבח החיצון. ור"ע סבר סביב דמזבח הפנימי במקום חדא דקרן מזבח החיצון קאי כולו מזבח הפנימי אמה הוא וקרן מזבח החיצון אמה. **תניא** שני כהנים נשתיירו ששימשו במקדש ראשון אחד אומר בידי היקפתי ואחד אומר ברגלי היקפתי. כלומר, אירע קרי באחד מהן ונכנס השיני ושימש תחתיו, ונשתיירו שניהם. ר' **אלעזר אומר במקומו היה** עומד ומחטא ועל כולן היה נותן ממטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שנותן ממעלה למטה. מתניתין מני ר' יהודה היא, דתניא ר' יהודה אומר, ר' אלעזר אומר על כולן הוא נותן ממטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו ממש, שנותן ממעלה למטה, כי היכי דלא נתווסן מאניה, כלומר אם יזה ממטה למעלה חיישינן שמא יפול הדם על בגדיו ויטנפו כליו. **הזה** על **טהרו של מזבח ז' פעמים** כו' אתיין לאוקומיה פלגא דמזבח ונדחיה, ואוקמינא גליוא דמזבח. וכיון שהעמדנו טהרו של מזבח גלויו, כלומר אינו מזה על גבי הגחלים ולא על גבי אפר, אלא חותה אילו ואילו ומגלה גוף המזבח ומזה על הזהב עצמו. **ובאיזה** המקום במזבח מזה. תניא ר' חנניא אומר בצד דרומו היה מזה ר' יוסי אומר בצפונו, ולדברי הכל הקפה ביד ולא ילפינן הקפה מרגל. ור' חנניא סבר פתחא בדרום קאי ומהיכא דנפיק התם מדי. ור' יוסי סבר פתחא בצפון קאי כו'. ודכולי עלמא מיהא היכא דגמרן מתנות דקרנות התם יהיב ברישא מאי טעמא אמר שמואל **דאמר קרא** ושהרו וקדשו במקום שמקדשו שם וטהרו. **שירי הדם היה שופך אל יסוד מערבי.** דקיימא לן אין מעבירין על המצות, וכי נפיק מן ההיכל ביסוד מערבי פגע ברישא. ושל מזבח החיצון ביסוד דרומי, כדתנן שהכבש היה לדרומו של מזבח. וכי נחית מן הכבש ליסוד דרומי פגע ברישא פי', הא דאמר מפורש הוא דם הפר שנשפך ביסוד מערבי, שנאמר ואת כל הדם ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. הנה מפורש ביסוד המזבח שהוא כנגד פתח אהל מועד והוא יסוד מערבי של מזבח החיצון. וסתום הוא דם העולה ושאר הזבחים שעל מזבח החיצון שנאמר בהם ואת כל הדם ישפוך אל יסוד המזבח סתם, ולפיכך אמר ר' ישמעאל זה מפורש וזה סתום ילמד סתום מן המפורש. ור' שמעון בן יוחי אמר כוליה מזבח בצפון קאי שנמצא יסוד דרומי הוא המכוון כנגד פתח אהל מועד, כי כל המזבח בצפון, וכשיוצא מפתח אוהל מועד כנגדו, דרום המזבח אינו מגיע למערבו אלא אם כן הופך פניו לצדדין, מזרח ההיכל לימינו ומערב המזבח לשמאלו. דבי ר' ישמעאל הם חכמים הרבה, ור' שמעון בן יוחי איש אחד, ומשכוה גברי לגברא ושנו הכל כר' ישמעאל זה וזה יסוד מערבי. **אילו ואילו מתערבין באמה.** כלומר, כל הדמים מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל הנזנזה מהן בלא פדיון מועלין בהן, חייבין קרבן מעילה.

ת"ר מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור' שמעון, וחכמים אומרים אין מועלין.